
«Агробизнес-2020»

**2020 жылға дейін мал азығы
өндірісін дамыту бойынша кәсіби-
жоспар**

**Мал шаруашылығы
департаменті**

Мал азығы өндірісі саласындағы ағымдық жағдай

Өсімдік шаруашылығы

Түрі	2012 ж., мың.га	2013ж, мың.га
Мал азығы дақылдарын егу, барлығы 2013 ж.:	2840,3	3 099
<i>сүрлем дақылдарын қосқанда</i>	93,6	94,9
<i>дiр жылдық шөптердi қосқанда</i>	415,8	571
<i>көпжылдық шөптердi қосқанда</i>	2354,6	2402
<i>сондай-ақ ағымдығы жылдық егiс</i>	359,6	316,8
<i>басқа дақылдарды қосқанда</i>	17,1	0,02
<i>Анықтамалы: ҚР егiстiк алаңы – 21 500 мың.га, жайылымдық – 6 000 мың.га</i>		

Шалғайдағы мал шаруашылығы

Жайылымдық жердiң көлемi, мың.га	187 659	
<i>жақсартылған жайылымдықтарды, мың. га</i>	6 018	
<i>құлдыраған, мың. га</i>	36 131	
<i>мал шаруашылығына жарамды, мың. га</i>	139 655	
<i>суландырылған, мың. га</i>	38 200	

Мал азығын даярлау техникасын алу

бірлік

Техниканың атауы	2008	2009	2010	2011	2012	Барлығы
Мал азығын жинау комбайндары	17	11	8	40	41	117
шалғылар	41	48	44	42	51	226
пресс-жинағыштар	63	56	103	165	312	699
маялағыштар	-	-	11	33	119	163
тарақтар	11	24	6	15	21	77
жақтамалар	251	172	214	231	310	1 178
тіркегіштер	178	34	35	109	49	405
Барлығы	561	345	421	635	903	2 865

Мал азығын тұтынушылар

- Интенсивті мал шаруашылығы
  - Құс фабрикалары
  - Шошқа кешендері
  - Өндірістік типтегі СТФ
  - Бордақылау алаңдары
- Экстенсивті мал шаруашылығы
  - ІҚМ: тауарлы фермалар және асыл тұқымды репродукторлар
  - МҰМ: қой және ешкі шаруашылығы
  - Жылқы және түйе шаруашылығы
  - Шағын СТФ
- ЖҚШ
  - Сүтті бағыттағы ІҚМ
  - Құстың барлық түрлері
  - Шошқалар
  - Қойлар, ешкілер, жылқылар, түйелер

Егіншілік – 12 ай.

Егіншілік – 2-6 ай.

Мал азығын сатып алу

Табиғи жайылымдар

А/о жайылымдары

Құрама жем зауыттары

өндірілген өнімнің өзіндік құнының 50-70%– азық.

- **Бидай бағасының тұрақсыздығы** (егін түсімінің жоғары жылдар – мал шаруашылығы үшін қолайлы конъюнктура, егін шаруашылығындағы төмен пайдалылық және керісінше)
- Өзіндік құн және бағаны тұрақтандыру үшін бір-екі жылға бидай сатып алу үшін **ағымдық қаржының жетспеушілігі.**
- Шаруашылықтарда жергілікті сақтау қоймаларының көлемінің жетіспеушілігі 2013 жылы нарықтық бағадан төмен, белгіленген баға бойынша 312 мың тонна көлемінде құс және шошқа шаруашылықтарына бидай бөлінген.
- Ірі құрама жем зауыттары технологияларының ескіруі немесе жоқтығы шығындардың (логистика және жоғары сатып алу құны, артық кадрлар, ағымдық қаражат, мал азығының сапасы) ұлғаюына және жергілікті құрама жем цехтарын орнату әкеліп соғады.
- жем-шөп даярлау техникасы және суармалы жерлерді қолданбау шырынды мал азығының қымбаттауына әкеледі.

Қорытындысы - өнімнің жоғары өзіндік құны, бәсекеге қабілетсіздігі және өнімді субсидиялау қажеттігі (2013 ж. 22 млрд. теңге)

Интенсивті мал шаруашылығындағы өзекті мәселелерді шешу жолдары

- Егін түсімділігі жоғары жылдары бидай сатып алуға және белгіленген бағамен сату үшін жем-шөп қорын құру.
- Жеңілдікпен несие және инвестициялық субсидияларды беру жолдары арқылы жергілікті бидай сақтау қоймаларын салуды ынталандыру.
- Жеңілдікпен несие және инвестициялық субсидияларды беру жолдары арқылы ірі құрама жем зауыттарын қайта жөндеу (1-2 регионға)
- Құрал жабдықтарының құнының 50% дейін жеңілдікпен қаржыландыру және инвестициялық субсидиялауды ұйымдастыру арқылы суармалы жерлерді қолдануды ынталандыру
- Бірінші және екінші өнімді ұрықты сатып алуды субсидиялау
- Фуражды бидаймен қамтамасыз ету үшін (мысалы Қарағанды облысы) аймақтық кластерлерді құру

Экстенсивті мал шаруашылығының өзекті мәселелері

өндірілген өнімнің өзіндік құнының 50-70%– табиғи жайылымдағы жем-шөп.

- Суару инфрақұрылымының жоқтығы түрінде шалғайдағы жайылымдардың қол жетімділігі
- Шалғайдағы мал шаруашылығы (конкур негізінде) мақсатында қолдану үшін жер телімдерін беру қиындылықтары
- Мал азығын даярлау үшін материалды-техникалық базаның ескіруі және әлсіреуі

Қорытындысы - өнімнің жоғары өзіндік құны, бәсекеге қабілетсіздігі және өнімді субсидиялау қажеттігі (2013 ж. 6 млрд. теңге)

Экстенсивті мал шаруашылығындағы өзекті мәселелерді шешу

жолдары

- Шығындардың 80% дейін жеңілдікпен несие және инвестициялық субсидияларды беру жолдары арқылы жайылымдарды суландыру инфрақұрылымын құруды ынталандыру.
- шалғайдағы мал шаруашылығын жүргізу (конкурссыз) үшін жер телімдерін беру механизмдерін ретінде Жер Кодексіне өзгеріс еңгізу
- жалға беру келісім-шарттарын бұзу /айыппұл жолдары арқылы жайылымдық жерлерді қолданбағаны (малды жайу нормасын ұстанбау) үшін жазалауды қатайту
- Жеке меншікке жайылымдарды жеңілдікпен сатып алу механизімін құру
- Жем-шөп даярлау техникасын сатып алуға жеңілдікпен қаржыландыру және инвестициялық субсидияларды ұйымдастыру жолдарымен мал азығын даярлау үшін материалды-техникалық базаларды жаңартуды ынталандыру
- Жайылымдарды тиімді қолдануды ынталандыру (жайылымдық шөпті егу, жайылымдарды қоршау, мал айдау жолдарының болуы)

ЖҚШ өзекті мәселелері

Мал шаруашылығында өндірілген өнімнің 70% – ЖҚШ үлесінде

(сиыр еті – 82%, қой және ешкі еті – 79%, жылқы еті – 78%, шошқа еті – 65%, сүт – 80%, құс еті – 6%, жұмыртқа – 35%)

- а/о шегінде жаю үшін арналған жерлердің құрып кетуі және өнімділігінің төмендеуі
- а/о суландыру инфрақұрылымын салу қажеттілігі
- а/о жерлерінде малды (негізінен қойлар, жылқылар, бұқашықтар) жаю нормасын ұстанбау
- Құрама жем және құнарлы құрама жемінің тұрақты көзінің жоқтығы
- Жақын жер иелері-ауыл шаруашылық кәсіпорындарымен даулы жағдай

**Қорытындысы – жоғары баға және бәсекеге қабілетсіздік,
азықтандыру рациондарын ұстанбау негізінде өнімділіктің
төменділігі**

ЖҚШ өзекті мәселелерін шешу жолдары

- Жайылымдарда шөп себу арқылы құрыған жерлерді жандандыру
- Шығындардың 80% дейін арқылы а/о жерлерін суландыру инфрақұрылымын салу
- Малды құсқа алмастыру, қойларды, жылқыларды, бұқашықтарды шалғайдағы жайылымдарға шығару
- Малды жаю нормасын қадағаламаудағы жауапкершілікті күшейту
- Құрама жем зауыттарынан белгіленген баға бойынша құрама жем және кебекті сату
- Ірі азықты даярлау бойынша кооперативтарды құру және жерді бөлуге, техника сатып алуға жеңілдікпен несиелендіру

Жалпы сұрақтар

- Егістік алаңдарын бидайдан азықтық дақылдарға (көлемін 3700 мың.га дейін) әртараптандыру бойынша меморандумдар жасалды
- Негізінен мал шаруашылығы саласы мал азығына «тапсырыс беруші». Мал азығы бағасының өсуінің алдын алу үшін әр облыстың сақтандыру қорын есепке ала отырып мал азығы өндірісін қатаң жоспарлау керек
- Бидайды субсидиялауға арналған қаражат азықтық дақылдарға қайта бөлінеді (ЖАО)
- Суармалы жерлердің түгендеуді жүргізу керек (ЖАО)
- Азықтық дақылдар тұқымы шаруашылығы саласын дамыту керек
- Мал азығына талдау жасау үшін зертханалық құрал-жабдықтарымен қамтамасыз ету

Жемдік астықпен қамтамасыз ету механизмі

Құрал	Басымдылығы	Кемшілігі
1. Мемлекеттік резервтан бидай бөлу (2012 ж сияқты)	-Ай сайынғы төлем -Кепілмен қамтамасыз етудің қажеттілігі жоқ -Нарықпен салыстырғанда төмен баға	-Күрделі әкімшілік процедура (мемкомиссия, меморандум, қайта бөлуде келісу) - бидайдың төмен сапасы - үлкен транспорттық шығындар
2. Тауарлы несие		Кепілмен қамтамасыз етудің керектігі, қымбат баға

Жемдік астықпен қамтамассыз ету механизмі

Құрал	Басымдылығы	Кемшілігі
3. Баға төмен жылдары астық сатып алумен жемдік астық қорын құру (ӘКК өтініші бойынша көлемі құралады)	Кепілмен қамтамассыз етудің қажеттілігі жоқ Элеваторлардан ай сайынғы жеткізу Кепілденген баға ӘКК және АКК-мен қойылады (сатып алу+сақтау)	1.Жемдік астық қорының бағасынан нарықтық бағаның төмендегенде бидайды сатып алмау қаупі бар 2. Пайда алу туралы ББХ саясатымен келісілмейді
4. 2-3 жылға форвардтық келісім-шарттарға қол қою (мысалы Қарағанды облысы) Жергілікті астық сақтау қоймаларын салу	Астық сақтау қоймалары құнының 50% дейін инвестициялық субсидиялар Нарықтық механизмдер Кепілденген баға	Осы келісім-шарттарды қамтамассыз ету және қаржыландыру мәселесін жетілдіру

Жемдік астықпен қамтамасыз ету механизмі

Құрал	Басымдылығы	Кемшілігі
5. Құрама жем өндіру үшін зманауи ұн комбинаттары/құрама жем зауыттарын қайта жөндеу/салу	-Мамандануы бойынша жетік қоректендіру рационын және технологияларын даярлау -Бәсекелестік және кепілденген нарықтық баға -Осы зауыттардан ғана бидай сатып алу, өте жоғарғы сақтамдылық	- жобалардың жүзеге асу мерзімінің ұзақтығы және мол капиталды - сату қаупі

Шалғайдағы жер телімінің

Шалғайдағы типтік жер телімінің параметрлері

Вид скота	Радиус 2,5 км	Радиус 4,5 км (қойлар және сиырлар үшін)
Мал басы немесе малдың түріне ауыстырғанда	300	500
ІҚМ	300	500
Қойлар және ешкілер	1500	2500
Жылқылар	300	500

Шығындар бабы	Өлшем бірлігі	Шахталы құдықтар 15-20 м		Құбырлы құдықтар, тереңдігімен						
				30-40 м	50-60 м	70-80 м	90-100 м	100-200 м	>200 м	
Тереңдігі										
Құдықтарды/скважиналарды салу	мың.тг	4000	4000	1000	1500	2000	2500	5000	9000	
Дизельді электростанция және су сорғыш	мың.тг	400						600	800	
Жел. су сорғышы	мың.тг		2000	2000	2000	2500	3000			
Резервуар (20 м.кубан кем емес)	мың.тг			1500	1500	1500	1500	1500	1500	
Барлығы	мың.тг	4400	6000	4500	5000	6000	7000	7100	11300	
Ескертпе: 1 шалғайдағы жер телімін салуға кететін орташа шығын мың теңгені құрайды									5350	

ІҚМ,ҰММ, жылқылар тауарлы фермалары үшін инвестициялық субсидиялардың мысалы (50%)

(100 тан) тауарлы ферма үшін құрал жабдықтар және техника, керекті инфрақұрылым	Құны, тг
Астық ұсақтағыш	250 000
Рулондарды тиеуге арналған трактор 80 а.к.	4 100 000
Аспалы шалғы	270 000
Теңді/рулонды жинағыш-нығыздағыш	200 000
Шөп тасу үшін тіркеме	1 000 000
Инвестициялардың барлығы:	7 620 000

Шағын-СТФ үшін инвестициялық субсидиялардың мысалы

Шағын-СТФ қажетті техникалардың атауы	Құны, теңге	Шағын-СТФ-200 қажетті техникалардың атауы	Құны, теңге
Шөпке арналған айырлы бар 80 а.к. трактор	4 100 000	Шөпке арналған айырлы бар 80 а.к. трактор	4 100 000
Шағын трактор-бульдозер	2 630 000	80 а.к. трактор	3 000 000
5 м.кубты жем-шөп таратқыш-миксер	270 000	Шағын трактор-бульдозер	2 630 000
Рулонды жинағыш-нығыздағыш	2 650 000	Аспалы дискілі шалғы	270 000
5 м.кубты жем-шөп таратқыш-миксер	3 000 000	Рулонды жинағыш-нығыздағыш	2 650 000
Шөп тасу үшін тіркеме	1 000 000	5 м.кубты жем-шөп таратқыш-миксер	3 000 000
		Шөп тасу үшін тіркеме	1 000 000
Техникаға арналған инвестициялардың барлығы	13 650 000	Техникаға арналған инвестициялардың барлығы	16 650 000

Шағын-СТФ-24/50 қажетті техникалардың барлығы	Құны, теңге
Шөпке арналған айырлы бар 80 а.к. трактор	4 100 000
5 м.кубты жем-шөп таратқыш-миксер	270 000
Рулонды жинағыш-нығыздағыш	2 000 000
Шөп тасу үшін тіркеме	1 000 000
Техникаға арналған инвестициялардың барлығы	7 370 000

(АБ-2020) бағдарламасын жүзеге асырудағы механизмдері

Механизм	Индикатор	Қаражат көлемі	Инвест. субсидияларды қосқанда	Арзандату %
ҚФ,МК,БА үшін жергілікті астық сақтау қоймаларын салу	1,330 млн.тонна	8,8 млрд.тг	4,8 млрд.тг (20%)	4 млрд.тг
Құрама жем зауыттарын қайта жөндеу/салу	7 бірлік.	0,8 млрд.тг	0,42 млрд.тг (20%)	0,35 млрд. тг
Суғару жүйелерін салу	34 000 га	7,1 млрд.тг	3,85 млрд.тг	3,23 млрд. тг
Жайылымдарды суландыру инфрақұрылымы	4 000 бірлік.	22,7 млрд.тг	22,67 млрд.тг	
Мал азығын даярлау техникаларын сатып алу	1 400 ІҚМ ферм 700 МҰМ ферм 280 жылқы ферм 2000 шағын СТФ	25,3 млрд.тг	20,328 млрд. тг	4,98 млрд. тг